

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳ

ՀԱՆՐԱՊԵՏ

ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՏՔԷՈՍ Բ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Կողմակաւ և Պոլսոյ լրագիրները սեւով լեցուն են: Անոնք կը գումեն և կ'ողբան մահը Նորին վեհափառութեան Մատթէոս իզմիրլեան կաթողիկոսին:

Կացութիւններուն ներկայ վիճակին մէջ հասարակաց այս մեծ ցաւը շատ հասկնալի է: Այս անակնկալ ու շուտով մահը աւելի եւս կու գայ խոռովել ու աղմկել հայ ներքին և դիւանագիտական կեանքը: Ո՛րքան ալ հեռու և մեկուսացեալ իզմիրլեան՝ նա դեռ միութեան մեծ ու հզօր կապ մըն էր:

Բոլոր իր նշանակութիւնը, բոլոր իր մեծութիւնը անոր մէջն էր որ միայն ինք եղաւ որ բարախել տուաւ հայութեան սրտին այն ամէն զգացումներով՝ որոնք, այսպէս ըսելու համար, հայականութիւնը կը կազմէին, և որոնք տարիներէ ի վեր, այնքան անբնական կերպով, ժողովրդեան սրտին մէջ զսպուած ու մահացուած էին:

Իր վերադարձի օրը՝ Պոլիս, անմահութեան օր մըն էր, համաշխարհի յաղթութեան օր մը, որուն հաւասարը շատ քիչ անգամ ունեցեր ենք մեր պատմութեան մէջ:

1894 տարին ընտրուելով պատրիարք Կոստանդնուպոլսոյ, նշանակութիւն մը կու տար իր անցեալ կեանքին ուր փայլուն ձիրքեր ցոյց չէր տուած: Նա կը վայելէր մանաւանդ խոտակիաց ու անաչառ եկեղեցականի մը համբաւը, չափազանց շիտակ իր սրտին մէջ, հասկնալու և ճկելու համար ուրիշներու դիւանագիտական կամակորութեանց:

Մանօթ է թէ ազգը ինչ վերահաս ու վճռական պարագաներու մէջ կը գտնուէր իզմիրլեանի պատրիարք եղած տարին: Իզմիրլեանի ուրիշ աղէկ բան չէր մնար

ընել քան եթէ վտանգը նախատեսել ու զայն հեռացնել: Բայց ջարդերը իրարու ետեւ յաջորդեցին առանց որ իզմիրլեան կարենար զանոնք նախատեսել կամ և նոնց առջեւ առնել:

Ու ջարդերէն վերջ ալ ուրիշ լաւագոյն բան չէր կրնար ընել, քան կանգնել Մեծ Մարդասպանին դիմացը՝ իրր արինաթաթախ ուրուականը մորթոտուած ժողովրդեան մը: Այս սպառնացողի, բողոքողի ու խղճի խայթի մը պէս ահարկու դերին մէջ էր որ ժողովուրդը՝ իր այն ատենի հոգեբանութեան մէջ, համակրեցաւ իզմիրլեանի ու պաշտեց զայն, իբր, թէ և անգոր, իր ցաւերն հասկցող ու պաշտպան սուրբը: Եւ երբ, Մակրէտի մը ուրուականին պէս անտանելի դարձած Երևտըզի, հեռացուեցաւ Երուսաղէմի խցիկի մը մէջ թաղուելու, ժողովուրդը դեռ կը յուսար իրեն՝ իբր անխախտ հաւատքի մը:

Ու շատ տարիներէ և հղովոյթներէ վերջ, երբ ժողովուրդը վերստին զինք ովսաննայով ընդունեցաւ ու պատրիարքական թրոնին վրայ բազմեցուց, նշմարեց գուցէ թէ անոր մէջ շատ կը պակսէր դիւանագէտ մարդը, բոլոր կացութիւնները փրկելու մարդը իր պահանջուած կենցաղագիտութեամբը, գիտութեամբը և ուրիշ բարեմասնութիւններովը: Բայց իզմիրլեան մարդն էր որուն մէջ կը յորդէր իր սիրտն ու զգացումները, ու զանի կաթողիկոսական թրոնը բարձրացուց:

Իր կաթողիկոսութիւնը շատ կարճատև եղաւ, որպէսզի կարենանք դատաւարան մը յայտնել: Իր գրեթէ միամեայ կաթողիկոսութեան շրջանին մէջ, իր թրոնը հասնելէն ի վեր, նա կը թուի ապրել միջափայլի մը մէջ որուն դեռ վարժած չէ, և ուր դեռ իրեն վարժուած չեն:

Ինձ կ'երեւի թէ իզմիրլեանի հետ, կը քաշուի՝ իր սրտառուչ ու տրտմաթախիծ լրջութեանը մէջ, նաեւ 1894-1896 հայկական իրականութեան հին աշխարհը:

Նա կը ձգէ մեզի յոյսը վաղուան մը գեղեցիկ Նոր կեանքի մը արշալոյսին:

